

լացոց՝ սուլթան Մահմուտին, և թուականութեան հայկազեան սեփի ՌՃԼԶ (= 1687), ձեռամբ անարուեստ գրչի, մեղաւոր և անարժան տրուպ խալիֆայի՝»։

Այս երեք յիշատակարաններն ալ խալիֆայ գրչին մասին կարեւոր տարբերութիւն մը չունին, կը կրկնեն նոյնը որմէ յայտնի կ'ըլլայ որ խալիֆայ գրիչը Վանայ Ս. Վարդանի հովանաւորութեան տակ 1683էն սկսեալ մինչեւ 1688 գոնէ ձեռագիրներ գրելու զբաղած էր, որոնցմէ երեք հատին ծանօթացանք։

Հոս գրիչը չէ որ մեզ կը հետաքրքրէ, այլ ծաղկողը իմ ձեռագրիս՝ Գրիգոր Երէց Վանեցին։ 1683ին խալիֆայի Սաղմոսարանը ծաղկուած է, ունի մանրանկար մ'ալ Դաւիթ², սակայն ծաղկողի մասին յիշատակութիւն չկայ, որով այս մանրանկարին երբ և որմէ՝ ծաղկուած ըլլալն ալ յայտնի չէ։ Գոթախտաբար ծաղկման մասին մանրամասնութիւններ կը պակսին ցուցակին մէջ, այսու հանդերձ միայն մանրանկարը նկատի առնելով՝ կը յանդգնիմ ենթադրել որ ծաղկողը եղած է մանրանկարիչ Գրիգոր Երէց Վանեցին։ խալիֆայ գրչի 1687էն գրուած Աւետարանը սակայն յայտնի չէ որ ծաղկուած էր թէ ոչ. ցուցակը այդ մասին ոչինչ կ'ըսէ։ Ուրեմն խալիֆայ գրչի այս աշխատութիւնը մէկզի կը թողունք։

Գրիգոր Երէցի ծաղկած և խալիֆայ գրչի գրած իմ ձեռագրիս նոյն իսկ Գրիգոր Երէցի յիշատակարանին համաձայն 1687ին գրչութեան ատեն իսկ անգամ մը ծաղկուած էր անյաջող կամ գոնէ ոչ այնքան լաւ կերպով, ինչպէս որ Գրիգոր Երէց ծաղկեց երեք տարի վերջ 1691ին։ Գիրքը կազմուած էր արդէն, բան մը որ պօռնարութեան մատնեց Գրիգոր Երէցը ծաղկման ատեն, և որուն համար ան կը գանգատի իր ինքնագիր յիշատակարանին մէջ։ Բայց մեր մանրանկարիչին զլիաւոր գանգատը նախորդ ծաղկման դէմ է որ իրեն արհեստին լիուրի կիրարկման արգելք կ'ըլլար, զի դեղն գոյկին կրակեր, և հազիւ բազում աշխատանք ոսկել կրնայ։

Սակայն Գրիգոր երէց այս դժուարութեան բախեցաւ միայն լուսանցազարդելուն և զլիազրեբուն ատեն։ Մանրանկարները և խորանները որոնք ուսումնասիրութեան առընթեր հրատարակուած են, միայն կազմին պատճառաւ նեղութեամբ

Դաւիթ մարգարէ

յառաջ եկան։ Նախորդ նկարիչը մանրանկարիչ մը չէր և նոյն իսկ խորանազարդելու յանդգնութիւնն ու ճարտարութիւնը չունէր, որով ատոնք չէին դեղուած, զարդարուած, գծուած, և բնականաբար Գրիգոր երէց ատոնց պատրաստութեան մէջ չէր նեղուեր ինչպէս լուսանցազարդեբուն։

Արդ նկատի առնելով որ 1683ին խալիֆայ գրչի գրած Սաղմոսարանն ալ Դաւիթի նկարով, մանրանկարուած էր, կը համարձակիմ ենթադրել որ իմ ձեռագրիս առաջին և անծանօթ ծաղկողը չէր կրնար ծաղկած ըլլալ 1683ի այս ձեռագիրը, այլ զարձեալ Գրիգոր Երէց մանրանկարիչը։

Այս առթիւ նկատելու ենք որ իւրաքանչիւր գրչավայր (երբեմն գրիչ) ունէր նաեւ իւրայատուկ ծաղկողը և մանրանկարիչը, և ըստ մեր ձեռքի տուեալներուն

1. Ցուցակ Հայերէն Զեռագրաց Վասպուրականի, Ե. Լաւետան, Ա. մաս 1915. Թիֆլիզ. էջ 969.

2. Անդ էջ 50.